

(רג) רש"י ד"ה חובת הדר היא — דדרשינן במנחות ביתך דרך ביאתך, למי שנכנס ויוצא לה, זה הדר בה.

באמת במנחות דרשינן לה רק לענין הנחת מזוזה בימין הנכנס, אלא שרש"י ס"ל שמזה ילפינן גם פטורא דמשכיר וחיובא דשוכר, דהיינו דב"דרך ביאתך" נאמר דחיוב מזוזה תלוי בנכנס ויוצא לה ובכניסה דוקא ומשור"ה ילפינן מינה דמצות מזוזה היא בימין הנכנס. ועיין ברש"י בע"ז כא, א בד"ה חובת הדר הוא.

והנה מרש"י משמע דחיובא דשוכר במזוזה הוא מדאורייתא. דמ"ביתך — ביאתך" ילפינן דחיוב מזוזה תלוי במי שנכנס ויוצא לה, שזה הוא הדר בה. אולם התוס' במנחות מד, א בד"ה טלית שאולה נסתפקו בזה, אי חיובא דשוכר במזוזה הוא מהתורה או רק מדרבנן. ובפירוש ראשון כתבו דאכן חיובו הוא מהתורה, ושע"ז גופא הוא דקאי דינא דרב משרשיא דאמר מזוזה חובת הדר היא, דהיינו חובת השוכר שהוא דר בבית, דמשום שהוא דר בבית הוא חייב במזוזה מהתורה אע"פ שהבית אינו שלו, ד"ביתך" לא אתא למעוטי בית אחרים אלא לדרשת "דרך ביאתך" הוא דאתא. והא דלא דרשינן "ביתך" כפשוטו דאתא למעט בית אחרים זה הוא משום "דלא מסתבר קרא למעוטי בית אחרים, דכיון דלשימור עביד לא שייך".

והנה אף שבפירוש זה ס"ל להתוס' כרש"י דשוכר מהתורה הוא דחייב במזוזה מכ"מ משמע מהתוס' דחיובא דשוכר לאו מ"ביתך — דרך ביאתך" הוא דנפקא לן, ד"דרך ביאתך" לא אתא אלא לענין מקום הנחת מזוזה בימין, דרק משום זה הוא

דקאמרי התוס' דאין למעט שוכר מחיוב מזוזה משום מיעוטא ד"ביתך" ולא בית אחרים, ד"ביתך" לאו למעט בית אחרים הוא דאתא אלא ל"דרך ביאתך" הוא דאתא.

והנה התוס' מבארים דהא דדרשינן מביתך דרך ביאתך ולא ילפינן מיניה למעט בית של אחרים כפשוטו דזה הוא משום דלא מסתבר דקרא למעוטי בית אחרים הוא דאתא כיון דלשימור עבידא. אכן ברש"י בפסחים ד, א בד"ה חובת הדר מבואר יותר מזה, דזה הוא גופיה הוא הטעם דמזוזה חובת הדר היא "לפי שהיא משמרתו". [וז"ל רש"י שם: "לפי שהיא משמרתו וכתוב ביתך נכנס ויוצא בה". ויל"ע אם הם שני טעמים, דהיינו סברא וקרא, או שזה הוא הטעם בלפותא מקרא].

והנה מקור הענין של שמירה במזוזה הוא בע"ז יא, א במעשה דאונקלוס שאמר להם "מנהגו של עולם מלך ב"ו יושב מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ, ואילו הקב"ה עבדיו מבפנים והוא משמרן מבחוץ, שנאמר ה' ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם". אלא שמרש"י ותוס' הנ"ל מתבאר דס"ל שאין הביאור בזה הוא שבמזוזה יש ענין של שמירה, אלא שזה הוא מעיקר מצות מזוזה, אשר משום זה אמרינן דשוכר חייב במזוזה אע"פ שאין זה "ביתך". וכן מבואר להדיא בר"י מלוניל כאן, וז"ל: "על השוכר לעשותה לפי שהיא עשויה לשמירת מי שהוא עומד בבית, כדאמרינן באגדה שלא כמידת הקב"ה מידת ב"ו, מידת ב"ו עבדיו משמרין אותו וכו'".

אבל מהרמב"ם מוכח דס"ל דהשמירה היא רק ענין המצוי במזוזה אבל אינו שייך לעצם המצוה ולטעם חיוב מזוזה, שז"ל

הרמב"ם בפ"ה מהל' תפילין ה"ד: "אלו שכותבין מבפנים שמות המלאכים או שמות קדושים או פסוק או חותמות הרי הן בכלל מי שאין להן חלק לעוה"ב, שאלו הטפשים לא די להם שבטלו המצוה אלא שעשו מצוה גדולה שהיא יחוד השם של הקב"ה ואהבתו ועבודתו כאילו הוא קמיע של הניית עצמן, כמו שעלה על לבם הסכל שזהו דבר המהנה בהבלי העולם". והכס"מ שם הביא שהרמ"ך הקשה על הרמב"ם מהגמ' דע"ז הנ"ל ד"משמע מהא דאמר אונקלוס לגונדא דרומאי כי הקב"ה עושה המזוזה לשמור ישראל מבחוק". וכתב לדחוק "דאונקלוס הוא דאמר להו הכי לאחשובינהו לישראל".

אולם הכס"מ כתב דזה אינו, "דהא בפרק הקומץ [מנחות לג,ב] גבי מזוזה צריך להניחה בטפת הסמוך לרה"ר אמר ר"ה מ"ט כי היכי דתינטריה". ולכן כתב הכס"מ לתרץ "דאיה"נ דמזוזה שומרת הבית כשהיא כתובה כתיקנה, לא המלאכים הכתובים בה מבפנים, וגם אין הכוונה בעשייתה לשמור הבית, אלא צריך שיכווין לקיים מצות הקב"ה וממילא נמשך שתשמור הבית". ומבואר איפוא בכס"מ דדעת הרמב"ם היא כמשנ"ת.

ולהשלמת הענין יש להביא מש"כ הרמב"ם שם בסוף פ"ו בגדר ותכלית מצות מזוזה ובשמירה שלה, וז"ל: "חייב אדם להזהר במזוזה מפני שהיא חובת הכל תמיד, וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקב"ה ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגיותיו בהבלי הזמן וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים". ומוסיף הרמב"ם שם: "אמרו

חכמים כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא, שהרי יש לו מזכירין רבים, והן הן המלאכים שמצילין אותו מלחטוא, שנאמר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם". ונראה שכוונת הרמב"ם במה שסיים "והן הן המלאכים שמצילין אותו מלחטוא וכו'" [שמקורו הוא מהגמ' במנחות מג,ב, עיי"ש] היא לאפוקי מאותן טפשים שהזכיר בפ"ה "שמחשבין שמזוזה היא לצורך שמירה והנאת העולם הזה" [לשון ההגה"מ בפ"א מהל' תפילין ה"ג, עיי"ש]. ועיין בחינוך במצוה תכג'.

והנה בפירוש שני כתבו התוס' במנחות שם דחובת שוכר במזוזה היא רק מדרבנן דתרי "ביתך" כתיבי, וחדא מינייהו למעוטי בית אחרים הוא דאתיא, ומ"ש בגמ' דמזוזה חובת הדר היא "ה"ק, פשיטא שהמשכיר אינו חייב כיון שאינו דר שם", וממילא א"ש מה שחייבו חז"ל את השוכר. והא דחייבו רבנן את השוכר זה הוא משום דנראית כשלו [כ"כ התוס' בע"ז כא,א בד"ה הא], ולכן שוכר בית בחו"ל כל ל' יום הראשונים פטור ממזוזה כיון דעד ל' יום אין ניראית כשלו, וכמו בטלית שאולה כל ל' יום. ועיין בחי' הריטב"א החדשים ובתוס' הרא"ש.

ולדעת הסוברים דחובת שוכר במזוזה היא מהתורה הא דעד ל' יום הוא פטור זה הוא משום שכל ל' יום הראשונים לא הויא דירת קבע. [אבל בעה"ב חייב אף בל' יום הראשונים, דרך כשהבית דירה אינו שלו חסר בדירת קבע בל' יום הראשונים, ומשא"כ כשהבית דירה הוא שלו, כדדייקא לישנייהו דהתוס' במנחות "דלאו בית דירה ידיה הוא"].

וביסוד דברי התוס' דהמשכיר פטור משום שאינו דר שם למד המג"א דכוונתם היא דחייב מזוזה תלוי בדיוור בפועל בבית. דהנה בשו"ע או"ח ריש סי' יט' נפסק ד"ציצית חובת גברא הוא ולא חובת מנא, שכל זמן שאינו לובש הטלית פטור מציצית, ולפיכך אינו מברך על עשיית הציצית, שאין מצוה אלא בלבישתו. והמג"א שם הקשה ע"ז ד"מ"ש ממזוזה דקיי"ל דצריך לברך כשקובעה, כמש"כ ביו"ד סי' רפט', דהתם נמי קיי"ל חובת הדר היא, דכ"ז שאינו דר בתוכה פטור ממזוזה, וכ"כ התוס' במנחות מד, א". וכתב לתרץ "דסתמא דמילתא קובעה כשדר בתוכה, לכן מברך על עשייתה וכו'". ואפשר דה"ה במזוזה אם קבע בו מזוזה קודם שדר בתוכו כשנכנס לדור בתוכו מברך אקב"ו לדור בבית שיש בו מזוזה". דהיינו שהמג"א ס"ל [ע"פ התוס' דמנחות הנ"ל] דאין לברך על המזוזה אלא כשהוא נכנס לדור בבית תיכף ומיד ממש או כשכבר דר בו [לשון המ"ב שם בסק"ד], דמזוזה חובת הדר היא, כלומר דרק כשדר בפועל בביתו הוא דרמיה עליה חובת מזוזה.

~~אולם~~ באמת נראה בכוונת התוס' בגדר של חובת הדר במזוזה דהבנה אחרת. דאמנם זה פשוט דבית שאין דרים בו כלל, כגון בית שלבעליו יש דירה נוספת שבה הוא דר ובבית זה אינו דר כלל ואין בית זה עומד לצורך דירתו, לא מחייב בית זה במזוזה אע"פ שהוא ראוי לדירה. אולם הא מיהת דכשהבית אכן עומד לדירתו ורק שבשעה זו בלבד אינו דר בו, אבל אין הבית מסולק מלהיות משמש לדירתו, שפיר חייב במזוזה, דזה שפיר מיקרי דר בו ואיכא איפוא עליה חובת הדר. ומש"כ התוס' דהמשכיר פטור

משום שאינו דר בו זה הוא משום שאין דר בו כלל, דכיון שהשכירו הרי אינו עומד לצורך דיוור דבעה"ב כלל, ומשו"ה הוא דמשכיר פטור ממזוזה.

אשר לפי"ז הרי לא מוכח מהתוס' דינו של המג"א, דהא שפיר איכא למימר דאף קודם שנכנס לדור בבית שפיר מחייב במזוזה כל שאינו מסולק מהדיוור בבית ורק מתעכב זמנית מלהכנס בו מסיבות צדדיות, כיון דעכ"פ עומד לדיוורו וחשיב איפוא שהוא דר בו.

ואכן הדבר מפורש להדיא בברייתא דמסכת מזוזה בפ"ב, דהכי איתא התם: "בית חדש כיון שגמרו חייב במזוזה". וכ"כ הבה"ג בהל' מזוזה ובהלכות פסוקות להגאונים סי' קצה' ובתשובות הגאונים שערי תשובה סי' קנז' בשם רב כהן צדק גאון. ובאשכול ח"ב סי' כה' מודגש יותר שהכוונה היא שמיד כשנגמר הבנין חייב במזוזה אע"פ שעדיין לא נכנס לדור בו, שז"ל: "בית חדש כיון שגמרו מיד חייב במזוזה". וכ"כ החינוך במצוה תכג', וז"ל: "בנה בית חדש ונתן עליו תקרה ולא הנית בה במזוזה וכו' מיד ביטל עשה זה". ומבואר איפוא מכל הני דוכתי דחייב מזוזה חייל מיד כשנגמר הבית והוא ראוי לדירה. אלא דלפי מה שנתבאר צריך להוסיף דזה הוא רק ומכיון שהוא עומד להכנס אליו בקרוב, דעי"ז כבר מעכשיו איכא חובת הדר, דזה מיקרי דר בו, ודלא כהמג"א.

ואמנם אי רק מצד האי דינא [דבית חדש כיון שגמרו מיד חייב במזוזה] היה אפשר לומר דזה הוא משום שחייב מזוזה אינו תלוי כלל בדיוור, אלא רק במה שהבית ראוי לדירה. אבל אי היינו אומרים שזה הוא הגדר

בחיוב מזוזה הרי היה מתחייב מזה דמדאורייתא המשכיר הוא שחייב במזוזה, שהרי לפי"ז אין חובת מזוזה תלויה בדיוור כלל אלא במה שיש לו בית שראוי לדירה, וא"כ הרי צ"ב אין פקע חיובו ע"י השכרת ביתו. ובע"כ נצטרך לומר שחכמים הפקיעוה ממנו והטילוה על השוכר [דומיא דמצות מעקה ^{החית 1234567} לדעות אחדות בארשונים — ראה לעיל באות רב'].

אולם באמת מהחינוך הנ"ל מוכח לא כך, שהרי החינוך עצמו שהעתיק לשון המס' מזוזה דחובת מזוזה חלה מיד כשנגמר הבנין הוא עצמו ס"ל דחובת שוכר במזוזה היא מדאורייתא — עיי"ש במנ"ח.

ומוכרח איפוא מזה דאע"ג דחובת מזוזה אכן תלויה בדיוור [דמה"ט שוכר חייב מהתורה במזוזה לדעת החינוך] אפ"ה שפיר מתחייב בעה"ב במזוזה מיד בגמר הבנין אע"פ שעדיין לא נכנס לדור בו. והביאור בזה ע"כ הוא כמשנ"ת דאין חובת מזוזה תלויה בדיוור של כל שעה ושעה, אלא דמכיון שהבית עומד לדיוורו שפיר חשיב כבר מעתה בית דירתו אע"פ שעדיין לא נכנס לדור בו, ומשו"ה מיד כשגמרו כבר חייב במזוזה, וכ"ש כשכבר נכנס לדור בו והוא יוצא ונכנס בביתו דגם בשעה שיוצא מביתו חייב במזוזה כל שאין כוונתו ביציאתו מביתו להסתלק מלדור בו.

ואכן יסוד החיוב במזוזה כפי שנתבאר מפורש בר"י מלוניל כאן. שהר"י מלוניל מבאר הא דאמר רב משרשיא מזוזה חובת הדר היא כהפירוש הראשון שבתוס' דמנחות הנ"ל שר"ל ש"על השוכר לעשותה לפי שהיא עשויה לשמירת מי שעומד בבית וכו', ומוסיף דליכא לפרושי דחובת הדר

דקאמר רב משרשיא קאי אפטורא דהמשכיר ולא אחיובא דהשוכר, וכפירוש השני שבתוס' דמנחות הנ"ל, וז"ל: "אבל ליכא לפרושי חובת הדר לפי שאין בית חייב במזוזה אא"כ דר בו, דהא קיי"ל אפילו יש לו עשרה בתים שאינו דר בהם דירה קבועה אלא שנכנס בהם פעם אחת בשנה חייבים כולם במזוזה וכו'".

— מבואר בדבריו דשפיר איכא חיובא דמזוזה אף בשעה שאינו דר בבית ואפ"ה ס"ל דשוכר חייב מדאורייתא. ובע"כ איפוא כמשנ"ת, וכ"ה מודגש בלשון הר"י מלוניל, דהא דאיכא חיובא דמזוזה אף בשעה שאינו דר בפועל בבית אין זה משום דחיוב מזוזה לא תלוי כלל בדיוור, אלא זו בלבד — דלא בעינן דיוור כל שעה ושעה, שאפילו דר בו רק לפעמים, כההיא דעשרה בתים דקאמר הר"י מלוניל, אפ"ה חייב במזוזה, דכיון שאינו מסולק מדיוור בדירה ובהזדמן לו דר בה שפיר חייב במזוזה אף בעידנא שאינו דר בה.

אלא שהר"י מלוניל כתב זאת כהשגה על פירוש ב' בתוס' דמנחות הנ"ל, ומשמע איפוא שהבין בכוונתם כהכנת המג"א דחיוב מזוזה תלוי בדיוור בפועל כל שעה ושעה. אכן לפי משנ"ת בכוונתם באמת גם התוס' ס"ל כהר"י מלוניל, ומש"כ התוס' דכיון שהמשכיר אינו דר בה אינו חייב זה הוא בכה"ג דומיא דהשכרה שהוא מסתלק לגמרי מדיוור בבית, שבשעה שהיא מושכרת הרי אינה עומדת כלל לדיוורו של המשכיר אלא לדיוורו של השוכר, ורק משו"ה הוא דפטור המשכיר.

והנה ע"פ משנ"ת ממילא יש להעיר גם אמש"כ הגרע"א בשו"ת ח"א סוף סי' ט',

גם בהיותו בבית המרחץ יש לו מזוזה בפתחו. ומזה מוכיח הגרע"א דכשאינו בביתו אינו מקיים מצות מזוזה כיון דמזוזה חובת הדר היא וזה אינו דר עתה בבית.

אולם באמת נראה דאין זו כוונת המג"א, דנראה שמקורם של דברי המג"א הללו הוא מרש"י בשבת קל"א, שז"ל רש"י שם בד"ה שש אנכי על אמרתך: "אמירה יחידה שקדמה לשאר אמירות, והיא המילה, שישראל עושים וששים עליה. דכל שאר מצוה אינן מוכיחות כל שעה, כגון תפילין ומזוזה וציצת, דאינן כשהוא בשדה וערום בבית המרחץ, אבל זו מעיד עליהם לעולם, כדאמרינן במנחות מג"ב בדוד שראה עצמו בבית המרחץ ונצטער וכו'". [והיינו שרש"י מפרש כן הקשר הדברים דהגמ' דמנחות הנ"ל, דהכי איתא התם: "ת"ר חביבין ישראל שסיבבן הקב"ה במצוות, תפילין בראשיהן ותפילין בזרועותיהן וציצית בבגדיהן ומזוזה לפתחיהן. עליהם אמר דוד שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך. ובשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה עצמו ערום אמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה וכו'". ומפרש רש"י דהיינו דכשהיה דוד המלך ערום בבית המרחץ חסרו לו כל הני, תפילין וציצית ומזוזה].

— והנה כוונת רש"י במש"כ ששאר המצוות אינן מוכיחות ומעידות כל שעה ומשא"כ מילה היא כמש"כ הטור ביו"ד ריש סי' רס', ז"ל: "וגם כי היא אות ברית חתום בבשרנו, ואינה כשאר כל המצוות, כמו התפילין והציצית שאינן קבועין בגוף וכאשר יסירם יסיר האות, אבל המילה היא אות חתום בבשרנו ומעידה בנו וכו'".

— ומכל זה מבואר דצערן של דוד המלך

שכתב לחדש יותר מהמבואר במג"א הנ"ל. שבמג"א מבואר פטור רק למי שעדיין לא נכנס לדור בבית, אבל הגרע"א כתב ד"ההולך מביתו לעסקא בשוק שעות הרבה ופעמים נוסע מעירו על איזה ימים, דלכאורה הדין דכשחוזר לביתו צריך לברך על המצוה, דהא בינתיים שלא היה בדירת ביתו לא היה עליו חובת מזוזה ומתחיל עתה חיוב חדש [ואף שמחזיק ביתו לדור מכ"מ בשעה שאינו בביתו אינו מקיים מצות מזוזה בזה, עיין מג"א סי' כא' סק"ב. וגם בני ביתו פטורים, דאין הבית שלהם והוי כדר בבית שאול ושכור], ויהיה כמו יוצא מסוכה לעסקיו וחוזר לסוכתו דמברך, וכמו פשט טליתו ע"ד שלא להתעטף בו מיד שחוזר ומברך כששובשו [ועיין מג"א סי' ח' סק"יח] וכו'". עיי"ש שנשאר בצ"ע לדינא משום שמסתפק בענין הברכה, אבל בעצם המצוה פשיטא ליה דבינתיים שלא דר בבית אין עליו חובת מזוזה וכשחוזר לביתו חל עליו חיוב חדש.

— ולפי משנ"ת דאפילו כשעדיין לא נכנס לדור בבית ורק עומד להכנס בו מיד חייב במזוזה הרי כ"ש כשרד בו בפועל לא פוקע חיוב מזוזה ע"י יציאה מביתו. ואמנם הגרע"א הרגיש בזה, אלא שמציין למג"א בסי' כא' סק"ב להוכיח כדבריו. והנה המג"א שם מביא מהאר"י דצריך לישון בט"ק, וראייתו מדוד המלך שבשעה שנכנס לבית המרחץ אמר אוי לי שאני ערום ממצוות, ואמאי לא אמר כן בלילה בשכבו ערום במיטתו. ובע"כ דזה הוא משום דישן בט"ק — כן מוכיח האר"י. והמג"א כתב לדחות ראייתו זו, דבשכבו במטתו הרי היתה לו מזוזה בפתחו, ומשא"כ בבית המרחץ. ולכאורה דברי המג"א בדחייתו צ"ב, דהרי

בית לחם בבא מציעא קא' ע"ב י ה ו ד ה תרעא

היא אכן עצם מצות מילה, שלא מעשה המילה הוא המצוה אלא להיות מהול היא המצוה, והכריח זאת מדוד המלך כמשנ"ת, וז"ל: "ומענין המילה נראה דאין האב חייב למול בנו בידיו אלא לעסוק שיהא נימול, דומיא דכל הני דקחשיב התם, ללמדו תורה ללמדו אומנות להשיטו בנהר, וכי לא ישכור אדם מלמד לבנו לתורה ולכל הני, או בסוכות דכתיב חג הסוכות תעשה ודרשינן תעשה ולא מן העשוי א"כ ע"כ קאי תעשה אסוכה שחייב בעצמו לעשות סוכה, וכי לא יאמר לאחר לעשות סוכה, וכן גבי תפילין וכי לא יקשרם לו אחר על ראשו וזרועו, וכן ציצית. אלא כל הני עיקר מצוותן אינו העשייה, אלא שהמילה חתומה בבשרו, וכן ישיבתו בסוכה, וכן תפילין המונחין בראשו ובזרועו. ומילה גם היא עיקר מצוותה כן, שאל"כ דוד המלך ע"ה שהיה מצטער כשנכנס למרחץ וראה עצמו ערום בלא מצוה נזכר על המילה, ואם לא היה מצות מילה אלא העשייה למה שמח עליה יותר מראשו וזרועו וכל גופו שקיים בהם מצות תפילין וציצית וכמה מצות. אלא מילה היא מצוה בכל עת, כתפילין המונחין בראשו וציצית בבגדו וכו', עיי"ש.

אולם לפי מה שביאר רש"י ביסוד המעשה דדהמע"ה בבית המרחץ שצערו היה על העדר עדות והוכחה, ולכן בזכירת המילה פג צערו משום העדות שבמילה ש"היא אות חתום בבשרנו ומעידה בנו" [כלשון הטור], לפי"ז ודאי לא מוכח מהאי מעשה הגדר שמחדש המהר"ח או"ז במצות מילה שעיקרה הוא להיות מהול ולא עצם מעשה המילה, דהא אפילו אם עיקרה הוא עצם

בבית המרחץ לא על העדר קיום מצוה היה, אלא על העדר אות ועדות והוכחה. וכן מבואר בדרשות רבינו יונה עה"ת בעמ' לד' וז"ל: "כי הוא חותמו חותם ה' בבשר האדם שלא יוכל להסתלק, ובו ניכר שהוא עבד ה', כמו שאמרו כשהיה דוד וכו'". אשר ממילא אין להוכיח מהמג"א דכשאנו בביתו ליכא חיוב וקיום מצות מזוזה, דהא אפילו אי נימא [וכ"ה באמת, כדמוכח מהמסכת מזוזה הנ"ל] דגם כשאנו בביתו שפיר מחייב ומקיים מצות מזוזה במזוזה שבפתח ביתו מכ"מ עדות והוכחה לא הויא ע"י המזוזה אלא כשהוא בביתו, שאז הוא כמו הטלית שעל גופו והתפילין שבראשו ובזרועו, ומשא"כ כשהוא חוץ לביתו דליכא עדות והוכחה עליו, דלא הויין עדות והוכחה אלא כשהוא "מסובב" בהו, כלשון הגמ' דמנחות הנ"ל, שאז יש היכר.

והנה בשו"ת מהר"ח או"ז סי' קפג' כתב להוכיח דקיום מצוה אינו פטור משאר מצוות מדין עוסק במצוה פטור מן המצוה, אלא רק עסק במצוה הוא דפוטר, והביא ראיה לזה ממילה, וז"ל: "ומילה תוכיח, שכל ישראל יש עליהם מצות מילה, ודוד אמר עליה מזמור כשנכנס לבית המרחץ וראה עצמו ערום מכל המצוות ונזכר שהיתה מצות מילה בבשרו ואמר מזמור למנוצח על השמינית". כלומר שדוד המלך שמח בקיום מצות מילה, שבכל שעה ושעה שאדם חי והוא מהול הוא מקיים מצות מילה, ואי נימא דבעצם קיום מצוה אדם נפטר משאר מצוות אע"פ שאינו עוסק בה א"כ נמצא שלעולם כל אדם מהול פטור מכל המצוות. ובסי' יא' כתב המהר"ח או"ז להגדיר הקיום מצוה שיש בזה שאדם מהול כל שעה ושעה, שזו

הערה

מעשה המילה ובוזה היא נגמרת מכ"מ איכא אות חתום בבשרנו המעיד.

ובעיקר המחלוקת אם חיובא דשוכר הוא מהתורה או רק מדרכנן עיין בשו"ת רע"א ח"א סי' סו' דאפשר דאיכא נפ"מ בזה לענין חיוב מזוזה בבית שיש בו שותפות ישראל ונכרי, דאי חיובא דשוכר הוא מדאורייתא ומשום דלא בעינן "ביתך" אלא חובת הדר היא לשומרו אז גם בשותפות ישראל ונכרי חייב הישראל במזוזה מה"ט, דסוף סוף שמירה בעי כיון דדר בה. אבל אי בעינן ביתך דידך י"ל דשותפות נכרי פוטרת, דלאו ביתך המיוחד לך הוא, עיי"ש.

דף קב' ע"א

(רד) תוד"ה לא יטלנה ויצא [בדף קא, ב] — אף על גב דאמר שמואל דמטילין מבגד לבגד, גבי מזוזה אסור לפי שהמזיקין באין בבית שאין בו מזוזה וכשנוטלה כאילו מזיק אותן שידורו בבית.

הביאור בקושיית התוס' הוא דס"ל להתוס' דמדקאמר סתמא לא יטלנה בידו ויצא משמע דאפילו בשצריך אותה לבית אחר קאמר [וכ"כ הריטב"א בחי' הריטב"א החדשים], ומשו"ה קשיא להו להתוס' דלשמואל דאמר מטילין מבגד לבגד אמאי אסור. ותירצו דאין האיסור משום ביטול המצוה אלא משום מזיק.

אולם באמת בתוס' בשבת כב, א בד"ה רב אמר מבואר דפליגי בזה ב' תירוצים אם האיסור הכא הוא מצד ביטול המצוה, ולפי"ז האיסור הוא רק אם נוטלה שלא ע"ד להניחה בבית אחר, או שהאיסור הוא מצד מזיק.

ולפי"ז האיסור הוא גם כשנוטלה ע"ד להניחה בבית אחר, וז"ל: "רב אמר אין מתירין מבגד לבגד — לא מיבעיא אי חובת טלית הוא דאסור, אלא אפילו חובת גברא הוא נמי אסור, כדאשכחן במזוזה דנענש אותו שנוטלה, בב"מ בסו"פ השואל אע"ג דחובת הדר הוא. [ובתוס' במנחות מא, ב מבואר שהטעם הוא משום דסבר רב דאין לבטל מצות הטלית. ורש"י שם בד"ה אי בלאי מבאר שהטעם הוא דמבזה לה לטלית ראשונה]. ושמואל אמר מתירין — אע"ג דשמואל גופיה סבר דחובת טלית היא אפ"ה מתירין כיון שעושהו לצורך בגד אחר. וגבי מזוזה שנענש שמא לא היה בדעתו להניח בבית אחר. א"נ מזוזה שאני שעשויה להציל מן המזיקין". ובשיטמ"ק במנחות שם באות כה' הוסיף ביאור "לפי שהיא לשמור מן המזיקין, ואם נוטלה מן הבית כיון שישראל גר בו הוי ליה כמזיק את חבירו, דשמא לא ימצא אחרת מיד".

ואכן הריטב"א כתב בשם רה"ג ורב אחאי גאון שהאיסור הוא רק בנטילתה שלא ע"ד להניחה בבית אחר, משום שהאיסור הוא משום ביטול מצוה ובנוטלה ע"ד להניחה בבית אחר שרי, כשמואל דס"ל דמתירין מבגד לבגד, וז"ל: "וכתב רה"ג אבל אם מצטרף לו אותה מזוזה במקום אחר נוטלה ויוצא. וכן פי' רב אחא ז"ל בפ' שלח לך. וה"נ אמרינן אם רוצה למכור טליתו לחבירו אין ליטול ציציותיו ממנו משום דקא מבטל ליה ממצוה, כדאמרינן הכא במזוזה. מיהו אם הוא רוצה לתת אותו ציצית בטלית אחר שלו או אותה מזוזה בבית אחר מותר והרשות בידו, כדאמרינן מתירין מבגד לבגד".